

Asia: VN/13551/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös Kiertotalouden strategisesta ohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Väylävirasto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta ”valtioneuvoston periaate-päätös kiertotalouden strategisesta ohjelmasta”.

Luonnoksessa valtioneuvoston periaatepäätökseksi linjataan keskeiset tavoitteet sekä eri ministeriöiden ja hallinnonalojen toimet kiertotalousohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Ministeriöt sitoutuvat toteuttamaan toimia vastuualueillaan vuosina 2021-2024 siinä määrin, kuin se niiden resurssien puitteissa on mahdollista. Ohjelma kutsuu kaikki yhteiskunnan toimijat kehittämään ja toteuttamaan konkreettisia tapoja ja tekoja, jotka edistävät hiilineutraalia kiertotalousyhteiskuntaa.

Ohjelmaluonnos, sen tavoitteet ja poikkihallinnollinen lähestymistapa ovat kannatettavia. Väylävirasto sitoutuu toteuttamaan resurssiansa puitteissa kiertotaloutta edistäviä, ohjelmaluonnoksessa esitettyihin teemoihin sopivia toimenpiteitä siinä määrin, kuin ne ovat väylänpitoon soveltuvia ja markkinoilla on valmiudet toimenpiteiden toteuttamiseen. Parannamme asteittain valmiuksia mm. osallistumalla infrahankkeiden päästölaskennan ja purkumateriaalien kelpoisuuden arvioinnin kehittämiseen. Väyläviraston tahtotilana on vähähiilisyiden ja kiertotalouden edistäminen väylänpidossa.

Väyläviraston tavoitteena on vähentää jätteen määrää ja säästää luonnonvaroja. Ympäristötoimintalinjamme mukaisesti laajennamme palveluntuottajien mahdollisuuksia tarjota vaihtoehtoisia ratkaisuja, jotka edistävät luonnonvarojen säästeliästä käyttöä. Hankinnan toimintalinjamme mukaisesti uusiomateriaalien käyttö huomioidaan jo suunnitteluvaiheessa. Olemme jo pitkään ja aktiivisesti tutkineet ja kehittäneet uusiomateriaalien käyttöä väylärakentamisessa. Edistämme jäteperäisten materiaalien käyttöä esimerkiksi arvioimalla uusiomateriaalien teknistä soveltuvuutta väylärakentamiseen sekä kehittämällä ohjeistusta,

hankeprosessia ja hankintoja. Mahdollistamme vaihtoehtoisia ratkaisuja laajasti, mutta lopulliset ratkaisut tehdään hankkeissa tapauskohtaisesti kokonaisarviointiin perustuen.

Liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetussa laissa (503/2005) sekä ratalaissa (110/2007) säädetään, kuinka maantiet ja radat on suunniteltava, rakennettava ja pidettävä kunnossa. Vaatimuksena on muun muassa, että maantie- ja rataverkon sekä liikenteen ympäristölle aiheuttamat haitat jäävät mahdollisimman vähäisiksi ja luonnonvaroja käytetään säästeliäästi. Jatkossa myös valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma tulee ohjaamaan, miten väyläverkkoon investoidaan.

Väylävirasto kiinnittää huomiota ohjelmassa esitettyyn toimenpiteeseen, sisällyttämme kiertotaloutta tukevat vähähiilisen rakentamisen hankintakriteerit kaikkiin julkisten rakennuttajien talo- ja infrarakentamisen hankkeisiin, jonka tavoiteltu alkamisajankohta vuodesta 2022 on väyläinfrastruktuurin osalta liian aikainen. Ennen hankintakriteeristön käyttöönottoa tarvitaan mm. luotettavat arviointi- ja vertailuperusteet. Useiden infratuotteiden osalta ei ole vielä mahdollista laatia ja vaatia hankinnoissa ympäristöselosteita, joiden perusteella vähähiilisyttä voitaisiin arvioida. Vähähiilisyden hankintakriteerien liian nopea käyttöönotto voi johtaa ei-toivotunlaiseen optimointiin ja aiheuttaa vääristymää markkinoille. On tärkeää, että ennen hankintakriteerien käyttöönottoa markkinoiden valmius on selvitetty tarkemmin ja yhteiset menettelyt ja ohjeistus laadittu. Vähähiiliset ratkaisut rakentamisvaiheessa eivät saa vaarantaa rakenteiden kestävyyttä tai johtaa esim. elinkaaren aikaisten päästöjen tai muiden haitallisten vaikutusten kasvamiseen. Väylävirasto tekee kehitystyötä ja toteuttaa kriteeristön käyttöön ottamiseksi tarvittavia toimenpiteitä asteittain esim. pilottikohteiden avulla. Voimme myös käynnistää viipymättä tietotarpeiden tarkemman kartoituksen ja kiertotalouden kehittämispolun laatimisen. Myös päästölaskentaa kehitetään kokonaisarvioinnin yhdeksi työkaluksi, mutta kehitystyö on kesken.

On hyvä, että ohjelmassa on tarkasteltu kiinteistö- ja infrarakentamista kokonaisuutena. Markkinoiden toimivuuden kannalta on tärkeää, että julkisella sektorilla on yhteiset, ennakoitavat kriteerit. Eri sektoreilla on kuitenkin erilaiset valmiudet toimenpiteiden käyttöön ottoon. Pidämme hyvänä mallina, että vähähiilisyden kriteeristön kehittämistyötä tehdään infra- ja kiinteistösektoreiden yhteistyönä, ja että eri ministeriöt toimivat yhteistyössä ja virastot osallistuvat tarvittavassa laajuudessa kiertotalousohjelman toteuttamisessa. Rakentamisen vähähiilisyys on osa kiertotaloutta, mutta myös muut kiertotalouden osa-alueet, kuten luonnonvarojen säästö ja jätteiden hyötykäyttö, on otettava huomioon.

Väyliä rakentamisessa massatasapainolla on merkittävä rooli luonnon materiaalien käytössä sekä jätteen määrän ja kuljetusten päästöjen vähentämisessä. Kehittämistoimenpiteenä kannattamme hanke- ja organisaatorajat ylittävää yhteistyötä maa-ainesmassojen hyötykäytössä sekä uusia toimintamalleja mahdollistavien digitaalisten ratkaisujen kehittämistä. Ohjelmaluonnoksessa esitettyssä kaavoituksen periaatteiden kehittämisessä tulisi ottaa huomioon myös massojen välivarastointimahdollisuudet.

Ohjelmaluonnoksessa esitetään kiertotalouden taloudelliseksi kannustimeksi maa-ainesveron alentamista. Epäselväksi jää, miten maa-ainesveron alentaminen edistäisi kiertotaloutta tai vaikuttaisi uusiomateriaalien käyttöön. Selvitettävänä kannustimena esitetään myös rakennuskohteiden päästöjen hinnoittelua. Väylärakentamisesta koskevien mahdollisten taloudellisten kannusteiden ja päästöjen hinnoittelun suunnittelussa on otettava huomioon julkisen sektorin merkittävä rooli rakennuttajana sekä väylähankkeiden massaintensiivisyys. Näkemyksemme mukaan kehitystyön tässä vaiheessa resurssit tulisi päästöhinnoittelun kehittämisen sijasta kohdistaa ensisijaisesti päästöjä vähentävien ratkaisujen kehittämiseen ja käyttöön ottoon.

Ohjelmaluonnoksessa asetetaan tavoitteeksi rakennusten käyttöiän pidentäminen ja purkumateriaalien hyödyntäminen. Näkemyksemme on, että tavoitteen tulisi koskea soveltuvin osin myös väyläinfrastruktuuria. Väyläomaisuuden ennakoiva kunnossapito ja oikea-aikainen korjausrakentaminen ovat tärkeitä myös kiertotalouden näkökulmasta.

Ohjelmaluonnoksen mukaan luonnonvarojen käytöstä solmitaan kansallinen sopimus ja mm. kunnat ja yritykset voivat tehdä vapaaehtoisia sitoumuksia luonnonvarojen käytön vähentämiseksi, uusiomateriaalien käytön lisäämiseksi sekä hiilineutraalin kiertotalousyhteiskunnan edistämiseksi. Väyläviraston tavoitteena on lisätä uusiomateriaalien käyttöä ja olemme kiinnostuneita osallistumaan kansallisen sopimuksen valmisteluun. Näemme väyläsektorin yhtenä merkittävistä toimijoista mahdollisessa kansallisessa sopimisessa.

Ohjelmaluonnoksen mukaan sääntelyä sekä hyväksyntä- ja kelpoisuuskriteerejä kehitetään tukemaan kierrätysmateriaalien käyttöä. Väylävirasto on osallistunut kelpoisuuskriteerien kehittämiseen ja ottanut käyttöön menettelyn, jossa uusiomateriaalien tekninen soveltuvuus väylärakentamiseen voidaan arvioida. Menettelyn tavoitteena on varmistaa rakenteiden toimivuus ja turvallisuus. Tarvittaessa voimme olla osallistuja myös ohjelmaluonnoksessa esitetyissä sääntelyn ja kelpoisuuskriteeristön kehittämisessä.

Ohjelmaluonnoksessa suositellaan, että yritykset kehittävät henkilöstönsä kiertotalousosaamista ja huomioivat osaamisen kiertotaloussuunnitelmiaan. Kannatamme kiertotalousosaamisen sisällyttämistä osaksi koulutusjärjestelmää ja työelämäosaamista. Ehdotamme, että osaamisen kehittämistä koskeva suositus laajennetaan koskemaan yritysten lisäksi julkisia organisaatioita. Myös julkiset toimijat voisivat resurssiensa puitteissa laatia ja toteuttaa kiertotaloussuunnitelmia.

Väylävirasto on merkittävä infra-alan tilaajaorganisaatio ja rakennetun omaisuuden haltija. Väyläomaisuuden arvo on noin 20 miljardia euroa, vuosibudjetti noin 2,1 miljardia euroa ja esimerkiksi siltoja Väyläviraston omistuksessa on yli 17 500 kpl (tilan-ne 1.1.2019). Väylävirasto haluaa osallistua laajasti ohjelmassa esitettyjen kiertotaloustoimenpiteiden valmisteluun siltä osin, kuin ne soveltuvat myös väyläinfrastruktuurille.

Anttila Virpi
Väylävirasto

Valokoski Laura
Väylävirasto